

UMCS

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS | Dyrektor
INSTYTUT GERMANISTYKI I LINGWISTYKI STOSOWANEJ

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS
Instytut Germanistyki
i Lingwistyki Stosowanej UMCS

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ryszarda Kalamarza
pt. *E-LEARNING W PROCESIE ROZWIJANIA KOMPETENCJI
POROZUMIEWANIA SIĘ W JEZYKU OBCYM JAKO KOMPETENCJI
KLUCZOWEJ W AKADEMICKIEJ DYDAKTYCE JĘZYKÓW OBCYCH
(NA PRZYKŁADZIE LEKTORATU JĘZYKA ANGIELSKIEGO)***

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem dr hab. Eugenii Smyrnowej-Trybulskiej
na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego
Cieszyn, 2018, maszynopis stron 411

1. Cel pracy

Mgr Ryszard Kalamarz podejmuje w swojej rozprawie temat skomplikowany i trudny, a przy tym bardzo aktualny, jakim jest zbadanie efektywności wspomaganego e-learningowo nauczania języków specjalistycznych w realiach polskiej szkoły wyższej. Wobec wzrastającej roli dydaktyki języków do celów zawodowych, rozwoju szkolnictwa branżowego, nauczania dwujęzycznego oraz zwiększającej się liczby anglojęzycznych kierunków studiów, jest to tematyka wymagająca solidnych badań empirycznych, opartych na starannie przygotowanych materiałach dydaktycznych i ocenionych przy pomocy rzetelnych narzędzi diagnostycznych przeanalizowanych

przez odpowiednio zaawansowane procedury statystyczne. Glottodydaktyka wspomagana komputerowo cierpi w dalszym ciągu na niedostatek badań odpowiednio udokumentowanych empirycznie, w których dane zebrane przy pomocy różnych technik i metod pozwalałyby na obiektywną ocenę przydatności i efektywności kształcenia językowego z użyciem e-learningu na różnych poziomach kształcenia.

W tym kontekście należy rozważyć przedstawioną do recenzji rozprawę doktorską mgr Ryszarda Kalamarza, obierającą sobie za główny cel zbadanie związku pomiędzy nabyciem kompetencji porozumiewania się w języku obcym przez studentów w ramach lektoratu a wdrożeniem wirtualnego środowiska nauki i ocenienie wpływu wybranego środowiska na wyniki uczniów w zakresie sprawności receptywnych i produktywnych.

W tym miejscu należy zadać jednocześnie pytanie szczegółowe: Czy zwiększenie efektywności kształcenia, mierzone przyrostem umiejętności studentów w obrębie wybranych sprawności językowych, miałyby być wywołane jedynie zwiększeniem ekspozycji na materiały poprzez użycie platformy e-learningowej, generycznymi cechami samej platformy np. funkcjonalnościami Web 2.0/3.0 zwiększającymi motywację uczniów, innowacyjną metodą nauczania zrealizowaną na platformie (choćby wykorzystaniem grywalizacji czy telewspółpracy) czy też wreszcie nowatorskim sposobem połączenia aktywności realizowanych f2f oraz online, w układzie „odwróconej klasy” czy kształcenia komplementarnego (blended learning)? Autor ponad wszelką wątpliwość dowodzi tego pierwszego, a więc korzystnego dla przyrostu umiejętności językowych wpływu ekspozycji na materiały na platformie e-learningowej oraz pracy własnej uczniów z nimi. Szkoda natomiast, że mgr Kalamarz nie spróbował

pójść krok dalej, a więc zdefiniować własną metodę nauczania języka prawniczego w trybie wyłącznie zdalnym lub mieszanym, aby poddać weryfikacji empirycznej efektywność metody. Z pewnością takie bardziej ambitne założenie byłoby bardziej wiedzotwórcze, choć oczywiście nie można ganić badacza za obieranie bliżej sprecyzowanych celów i ich skuteczne osiągnięcie w trakcie procesu badawczego.

Podsumowując zatem tę część recenzji, należy stwierdzić, że Autor zrealizował zamierzone cele, w szczególności dokonał opracowania i zbadania efektywności rozwijania kompetencji kluczowej porozumiewania się w języku obcym w warunkach kursu języka specjalistycznego wspomaganego e-learningowo. Osiągnięte rezultaty w wymiarze ilościowym i jakościowym jak również wyprowadzone na ich podstawie wnioski są wartościowe dla wszystkich osób zajmujących się projektowaniem dydaktycznym kształcenia języka do celów zawodowych z komponentem zdalnym.

2. Uwagi do struktury rozprawy i jej zakresu tematycznego

Rozprawa została podzielona na osiem rozdziałów, z których trzy pierwsze to w miarę tradycyjny przegląd dotychczasowej literatury badawczej, rozdział czwarty prezentuje metodologiczną stronę przeprowadzonych badań (przedmiot i cele badań, problemy badawcze, hipotezy, zmienne i korespondujące z nimi wskaźniki). Rozdział piąty zawiera opis przebiegu procedury badawczej zakładającej zdiagnozowanie za pomocą pretestu poziom wybranych umiejętności: wstępnie, przed zastosowaniem czynnika eksperymentalnego, a także – w formie postestu - po jego wprowadzeniu i zrealizowaniu na przestrzeni dwóch semestrów, szczegółowo przedstawia eksperymentalny czynnik (kurs e-learningowy „English for Law”), podaje wyniki ogólnych i poszczególnych części

zarówno pretestu jak i posttestu oraz dokonuje ich porównania w obrębie grup oraz pomiędzy grupami. Rozdział szósty ukazuje umiejętność komunikowania się w języku obcym w perspektywie nabywania innych kompetencji kluczowych w ramach procesu dydaktycznego wspartego e-learningiem na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych. W rozdziale siódmym omówiona została efektywność form dydaktycznych w opracowanym systemie nauczania języka angielskiego zorientowanego na nabywanie umiejętności porozumiewania się w języku obcym z wykorzystaniem e-learningu, natomiast rozdział końcowy, ósmy, podsumowuje wnioski wypływające z poszukiwań badawczych zawartych w trzech poprzednich rozdziałach, wraz z konkretnymi postulatami dla praktyki edukacyjnej. Rozdziały zostały obudowane przez kilkunastu wstęp, zakończenie, bibliografię oraz zestaw załączników.

Na wartość recenzowanej rozprawy dodatnie wpływa bogaty zestaw materiałów dydaktycznych zawartych w załącznikach: narzędzia badawcze realizowane w badaniach eksperymentalnych, ankietowych i analizie dokumentów, testy wstępny i końcowy. Materiały w sposób kompleksowy opisują rzeczywistość dydaktyczną, w której umiejscowione było badanie, umożliwiając jednocześnie jego powtórzenie. Zadowolenie niżej podpisanego budzi zwłaszcza bardzo szczegółowe udokumentowanie kursu eksperymentalnego, ukazanego nie tylko poprzez spis treści, celów kształcenia, wykorzystanych narzędzi i aktywności Moodle'a, ale również zrzutów ekranowych z samego kursu. Z pewnością ułatwia to ocenę kursu oraz zwiększa wartość poznawczą rozprawy, co jest istotne zwłaszcza jeżeli chodzi o ciągły niedostatek w pełni upublicznianych kursów e-learningowych do nauczania języków specjalistycznych.

Kompozycję rozprawy można uznać za poprawną, zrównoważoną pod względem

partii teoretycznych i analitycznych, odpowiadającą standardom rozpraw doktorskich. Autor wykazał chwalebny ambicję skrupulatnej dokumentacji każdego z etapów eksperymentu dla jego ewentualnej późniejszej replikacji, co jest niezwykle istotne w przypadku badań empirycznych. Struktura pracy jest przemyślana i konsekwentna, właściwie prowadzi czytelnika od pojęcia kompetencji, przez proces komunikowania się, umiejętność komunikowania się w języku obcym aż do specyfiki komunikacji w mediach elektronicznych. Co do zasady, zostały zachowane odpowiednie proporcje między rozdziałami pracy, a stopień uszczegółowienia treści w nich poruszanych również jest porównywalny. Na uwagę zasługuje zrealizowana w rozdziale 3 bardzo ciekawa i wnikliwa charakterystyka przeglądu teorii uczenia się.

Wydaje się, że oprócz niezaprzeczalnych zalet części teoretycznej, w niektórych miejscach Autor zbyt bezkrytycznie podchodzi do przywoływanych treści, traktując je jako wciąż aktualne, co w przypadku bardzo szybko zmieniającej się wspomaganej komputerowo rzeczywistości edukacyjnej jest dosyć ryzykowne. Dla przykładu, podrozdział 2.10.2 „Specyfika komunikacji w Internecie” oparty jest głównie na źródłach z początku wieku (np. monografii J. Grzeni z 2006 roku, która choć bardzo wyczerpująca i istotna nie odnosiła się do specyfiki komunikacji internetowej chwili obecnej, ale raczej powstała na podstawie analizy komunikacji na forach dyskusyjnych). Wiele ważnych pojęć (typu anonimowość, synchroniczność) nabrało zupełnie innego wymiaru w rzeczywistości komunikacji z wykorzystaniem urządzeń mobilnych i mediów społecznościowych, co należało ukazać jako komentarz do przytaczanych za Grzenią treści.

Podobny problem widać w przypadku historycznego przeglądu rozwoju nauczania

wspomagane komputerowo – w sekcji 3.4.2 Autor relacjonuje dwa fundamentalne ujęcia (Warschauer & Healey oraz Bax), które pochodzą z początku wieku (1998/2004), a pisząc o przyszłości CALLu ogranicza się do prognoz tych badaczy, jednak w 2018 roku można już powiedzieć, jaka rzeczywistość okazała się być przyszłość CALLu – social media a nie Internet-assisted language learning, blended learning bardziej niż flipped classroom, MALL a nie CALL, BYOD i connected anywhere a nie dostęp w czasie lekcji w laboratorium komputerowym, komunikacja przy pomocy mobilnych komunikatorów a nie tradycyjnych narzędzi CMC, grywalizacja zamiast zadań typu „drill-and-kill”, appki mobilne zamiast multimedialnych programów na CD-ROM, etc. Można również było odnieść się krytycznie do pojęcia normalizacji CALLu według Baxa, które jest też przywołane w tym podrozdziale – czy, zdaniem Autora, po 15 latach prognozowana normalizacja została osiągnięta? W jakim obszarze?

Dla celów późniejszej publikacji warto wskazać również na inne, drobniejsze, braki lub niekonsekwencje, zaburzające nieco odbiór części teoretycznej pracy:

- Mimo stworzenia w części teoretycznej interesującego przeglądu modeli kompetencji, pochodzących z różnych dziedzin nauki, nie sposób nie zauważyć braku aktualnego wymiaru europejskiej polityki językowej – Autor co prawda przywołuje Europejski System Opisu Kształcenia Językowego, ale dyskusja opiera się jedynie na pierwotnej pozycji z 2001 roku (polskie tłumaczenie 2003 rok), nie dostrzegając wydanego w zeszłym roku Tomu Uzupełniającego (Companion Volume), który znacząco rozszerza problematykę uczenia się w środowiskach cyfrowych (zwłaszcza poprzez podkreślenie roli mediacji oraz wprowadzenie nowej skali biegłości dla interakcji w środowiskach cyfrowych

oraz mediacji).

- W niektórych fragmentach części teoretycznej dyskusja jest zdecydowanie zbyt skrótowa, nie oddająca w należyty sposób stanu badań – np. podrozdział 2.8 (rola nowoczesnych technologii w procesie komunikowania to tylko 0,5 strony, brak jakichkolwiek odsyłaczy) – mimo że jest to niezwykle istotny temat dla dysertacji – można było zredefiniować module komunikacji przywołane wcześniej w kontekście mediów „starych”, „nowych” (1.0) oraz „nowych nowych” (2.0), podobnie specyfika komunikacji w mediach elektronicznych (2.10.2) nie obejmuje nawet wszystkich parametrów wymienionych przez Grzeń (2006).
- W podrozdziale 2.10.1 Autor definiuje podział Internetu za Stanisławem Juszczykiem, gdzie przywołane fazy są dosyć mało precyzyjne, bez cezur czasu i mało rozpowszechnione w literaturze przedmiotu - „Internet jako cud” oraz „Internet jako część życia codziennego”. Może lepiej byłoby odwołać się tu do pojęcia normalizacji kształcenia wspomagane komputerowo według Stephena Bax'a czy klasyfikacji Web 1.0/2.0/3.0 (które zresztą są streszczone w kolejnym rozdziale)?

Mimo wskazanych powyżej nielicznych niekonsekwencji natury głównie strukturalnej, należy podkreślić, że Autor umiejętnie radzi sobie z szerokim zakresem tematycznym obranym w rozprawie, obejmującym zarówno charakterystykę kompetencji, proces komunikowania się w mediach elektronicznych, nabywanie umiejętności językowych w e-learningu, jak i specyfikę wirtualnych środowisk uczenia się.

3. Uwagi do stanu badań i sposobu wykorzystania literatury przedmiotu

Rozprawa odwołuje się do wyjątkowo szerokiej gamy właściwie dobranych źródeł, odzwierciedlających stan myśli naukowej w zakresie glottodydaktyki wspomaganej komputerowo, dydaktyki kształcenia na odległość, pedagogiki nowych mediów, dydaktyki technologii informacyjnej. Stan badań został przedstawiony z zachowaniem konwencji właściwych pracy naukowej, Autor należycie odróżnia fragmenty prac innych autorów od własnej interpretacji lub wniosku na ich podstawie. Jedynie w niektórych fragmentach pracy (np. przegląd teorii uczenia się w rozdziale 3) Autor nadmiernie polega na cytowaniu „z drugiej ręki”, stosując odsyłacze do fundamentalnych badaczy typu Piaget czy Bruner jedynie w przypadku cytatów.

Uwzględnienie źródeł ze wszystkich tych obszarów pozwala na umiejętne zbudowanie aparatu pojęciowego, na uwagę zasługuje tu zwłaszcza precyzja i duże wycucie Autora w dziedzinie tworzenia pojęć w języku polskim na podstawie tłumaczeń z j. angielskiego. Nie jest to zadanie łatwe, i należy tu w pełni pochwalić efekt widoczny w pracy, choć może czasem warto byłoby podawać oryginalne (najczęściej angielskie) terminy źródłowe w sposób niezakłócający odbioru tekstu (np. w przypisach dolnych, tak często wykorzystywanych w rozprawie).

Liczba źródeł skonsultowanych przy opracowaniu rozprawy robi ogromne wrażenie – ponad 30 stron pozycji bibliograficznych! Na szczególną uwagę zasługuje odpowiednie odzwierciedlenie dorobku polskiej pedagogiki mediów, choć dzieje się to nieco kosztem pozycji zagranicznych – przywołano jednak stosunkowo mało źródeł relacjonujących najnowsze badania z najlepszych czasopism typu *System*, *Computer-*

Assisted Language Learning, Language Learning and Technology, Teaching English with Technology, TESL-EJ, Journal of Computer-Mediated Communication czy ReCALL.

W dyskusji wyniki badań eksperymentalnych należy odnieść do już istniejących badań z zakresu e-learningu w szkole wyższej – choćby rozpraw doktorskich Iwony Mokwy-Tarnowskiej, Sylwii Maciaszczyk, Ewy Półtorak, Beaty Gałan, Sebastiana Ducourtioux, monografii Elżbiety Gajek czy Anny Turuli – nawet, jeżeli nie odnoszą się do kompetencji kluczowych, to jednak perspektywa kształcenia językowego w e-learningu w realiach akademickich jest w nich istotnie poruszana. Szczególnie cenne dla rozważań Autora byłoby uwzględnienie tzw. „perspektywy humanistycznej” e-learningu akademickiego, prezentowanej w najnowszej książce Anny Turuli (*E-learning akademicki. Perspektywa humanistyczna*, Kraków, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 2018).

O ile sposób wykorzystania źródeł w rozdziałach 1-3 nie budzi większych zastrzeżeń, o tyle zdecydowanie nie satysfakcjonuje przegląd najbliższych eksperymentowi badań na początku rozdziału 5. Miał to być w założeniu przegląd podobnych badań do zaplanowanego eksperymentu dla precyzyjnego określenia luki badawczej, jednak przywołane pozycje nie zawsze są odpowiednio dobrane (np. praca Mariusza Marcza z 2017 dotycząca konkordancerów w kształceniu tłumaczy nie wydaje się być bezpośrednio związana z przedmiotem badań), wiele prac jest tu wymienionych „jednym tchem”, bez pokazania, że Autor wnioski z nich płynące uważa za istotny punkt odniesienia planowanych badań własnych. Autor czyni tak jedynie z pozycją Topola 2003, która choć bardzo ważna jednak nie traktowała o kompetencjach kluczowych w e-learningu. Z kolei prace Agnieszki Gadomskiej z niżej podpisanym

które rzeczywiście się odnosiły do nauczania języka angielskiego i rozwijania kompetencji kluczowych w zasadzie zostały wymienione bez przywołania istotnych wniosków. Cytowanie prac „jednym tchem” może prowadzić do sytuacji nieco dziwnej, w której wymieniona w przypisie 395 praca Krajka & Gonzalez 2017 została uznana za badanie koncentrujące się „w dużej mierze na dydaktyce języków specjalistycznych”, a jest to jedynie recenzja pracy zbiorowej poświęconej dydaktyce języków specjalistycznych złożonej z prac głównie hiszpańskich badaczy i nieuwzględniającej specyfiki polskiej uczelni wyższej.

Mimo wyżej wymienionych uwag, stwierdzam z całą stanowczością, że Autor należycie sprostał tak ambitnemu zadaniu, jakim było stworzenie podstaw teoretycznych dla własnych badań empirycznych. Mam nadzieję, że w przypadku przygotowania rozprawy do druku ww. uwagi dotyczące doboru i wykorzystania literatury zostaną uwzględnione przynajmniej w niewielkiej części.

4. Uwagi dotyczące metodologii badań

Badania własne przeprowadzone podczas przygotowania niniejszej rozprawy zostały zaprojektowane i zrealizowane w zgodzie ze wszystkimi kanonami metodologii badań pedagogicznych i glottodydaktycznych. Proces badawczy został właściwie osadzony w istniejącej literaturze przedmiotu. Wielość zastosowanych metod badawczych (analiza materiałów, ankieta, eksperyment) oraz technik gromadzenia danych (testy wstępne i końcowe, notatki badawcze, raporty aktywności platformy e-learningowej) zapewnia właściwą triangulację danych i w pełni uprawnia wysuwane wnioski. Na szczególną uwagę zasługuje troska Autora o właściwe przygotowanie materiałów i narzędzi

badawczych, ich walidację oraz wnioskowanie odpowiednio udokumentowane niezbędnymi procedurami i analizami statystycznymi.

W rozdziale 4 znaleźć można bardzo szczegółowy, znakomicie zwizualizowany opis przebiegu badania eksperymentalnego – warunków, uczestników, hipotez i pytań badawczych, narzędzi i procedur. Bardzo wyczerpująco i szczegółowo opisany eksperyment pozwala na jego bezproblemową weryfikację i replikację, na uwagę zasługuje również gruntowna wiedza Autora w zakresie metodologii badań pedagogicznych, udokumentowana stosownymi odsyłaczami, definicjami i wzorami statystycznymi zawartymi w pracy.

W rozdziale 5 znaleźć można również bardzo dokładną charakterystykę kursu eksperymentalnego, wyraźnie pokazującą sposób organizacji treści, zawierającą opis celów, kompetencji, rozkład materiału, poruszane problemy. Jednak warto byłoby w tym opisie odnieść się do przywołanych wcześniej (w 3.4.3) podejść i metod oraz przypisać program eksperymentalny do tych wymienionych – czy jest to podejście zadaniowe? CLIL? Nauczanie komplementarne (b-learning), a może odwrócona klasa? W opisie kursu, przy wyszczególnieniu rozwijanych kompetencji brak jest mediacji jako czwartego filaru kompetencji językowej – kontynuując rozpoczętą w rozdziale teoretycznym klasyfikację opartą na „starym” ESOKJu, brak uwzględnienia sprawności mediacyjnych, co warto uzupełnić w kolejnych edycjach kursu.

Cel badania/hipotezę eksperymentu sformułowano następująco: „wykorzystanie platformy e-learningowej/technologii Web 2.0/3.0” – warto zapytać, jakie technologie Web 2.0 a jakie Web 3.0 wykorzystywał czynnik eksperymentalny (na stronie 218 Autor wymienia Lekcję, Quiz, Quiz Hot Potatoes, Grę, Zadanie, Nanogong, Gra, Wiki,

Kwestionariusz, Warsztat, Forum, Czat, Słownik).

Podsumowując, dysertacja dokumentuje wielką dbałość Autora o zebranie dużej ilości danych przy pomocy rozlicznych metod, które razem pozwalają na weryfikację założonych hipotez, co jest zrealizowane skutecznie i w pełni przekonująco, mimo bardzo nielicznych i niewielkich niedociągnięć czy wątpliwości natury metodologicznej wymienionych powyżej.

5. Ocena strony formalno-edytorskiej rozprawy

Rozprawa przygotowana jest prawie bezbłędnie pod względem formalno-edytorskim. Autor należycie stosuje techniki pisania pracy naukowej, zachowując konsekwencję w zakresie używania technik typograficznych. Język pracy jest dojrzały, właściwy pracy naukowej, mgr Kalamarz precyzyjnie definiuje opisywane zjawiska.

Na szczególną uwagę zasługuje sposób wizualizacji prezentowanych treści na diagramach opracowanych przez Autora rozprawy – warto podkreślić różnorodność typów wykresów, zawsze odpowiednio dobranych do prezentowanych danych (w zależności od potrzeb, np. wykresów słupkowych, kołowych, z dwoma i więcej seriami danych), jak również umiejętne i konsekwentne stosowanie kolorów dla oznaczenia danych. Bardzo pozytywne wrażenie w kwestii materiałów ilustracyjnych jest jedynie nieco zmącone przez pojawiające się na niektórych diagramach literówki.

Bibliografia pracy oraz system odsyłaczy wewnątrztekstowych są przygotowane starannie, ujednolicone do wybranej konwencji stosowanej w rozprawach z dziedziny pedagogiki. Jednak dla rozprawy z zakresu glottodydaktyki wspomaganej komputerowo biorąc pod uwagę dyskurs światowy bardziej odpowiednia byłaby konwencja APA, jako

powszechnie używana w językoznawstwie stosowanym. W obecnej bibliografii warto zatem uzupełnić kompletne adresy bibliograficzne artykułów z czasopism czy rozdziałów z monografii zbiorowych o zakresy stron (tym bardziej, że w przypadku niektórych pozycji – Davies 2002 – numery są podawane). Uważam, że należałoby również ujednoczyć kwestię cudzysłowia (polskie dolne-górne, a nie angielskie górne-górne) oraz sposobu podawania tomu/numeru czasopisma (bez np. angielskich określeń vol.).

Błędów czy niedociągnięć formalnych w rozprawie jest bardzo niewiele, trudno byłoby ich chyba uniknąć przy tak dużej liczbie przywołanych źródeł oraz tak szerokim zakresie pracy:

- ▲ Przy relacjonowaniu teorii kompetencji i składników interkulturowej kompetencji komunikacyjnej Michaela Byrama zabrakło zazwyczaj podawanych etykietek z j. francuskiego (*savoir etre, savoir faire, savoir comprendre*, itd.), które w sposób celny podsumowują dany obszar kompetencji.
- ▲ Autor nie ustrzegł się drobnych błędów ortograficznych w nazwiskach autorów, również tych istotnych dla dziedziny – np. Shiels zamiast Sheils, Osiński zamiast Osiński, Czerpaniak-Walczak zamiast Czerepaniak-Walczak, Davis zamiast Davies.
- ▲ Kapitalizacja nazwy Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego powinna zostać ujednolicona.
- ▲ Brak odsyłacza do pracy Chambers i Baxa (s. 140), brak tej pozycji w bibliografii.
- ▲ Dla spisu skrótów, tabel i wykresów bardziej odpowiedni byłby sam początek pracy, po spisie treści a przed wstępem, a nie aneksy.
- ▲ W przypadku spisu tabel i wykresów bardzo pomocne byłoby podawanie stron, na

których można je znaleźć w tekście.

6. Ocena ogólna pracy jest jednoznacznie pozytywna.

Stwierdzam, że założone cele pracy zostały w pełni osiągnięte. W wyniku właściwie zaprojektowanych, przeprowadzonych i zrelacjonowanych badań empirycznych Autor pozytywnie i bez żadnych wątpliwości zweryfikował postawione hipotezy odnośnie wpływu zastosowania autorskiego kursu przygotowanego na platformie e-learningowej Moodle (z wybranymi elementami technologii Web 2.0 i 3.0) w kształceniu mieszanym jako narzędzia do wspomagania budowania kompetencji kluczowej porozumiewania się w języku obcym w ramach uzupełnienia tradycyjnego kształcenia lektoratowego na studiach wyższych.

Mimo pewnych wskazanych powyżej uchybień, głównie w zakresie przeglądu literatury w części teoretycznej, oceniam pracę doktorską mgr Ryszarda Kalamarza pozytywnie jako spełniającą wszystkie kryteria stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę i stawiam wniosek o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 11.08.2018 r. s

